

Паліюк В. П.

*ВСП «Миколаївський інститут права» Національного університету
«Одеська юридична академія», доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
суддя апеляційного суду у відставці*

ТАЄМНИЦЯ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ ПРИ ЗВЕРНЕННІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Європейський суд з прав людини (далі – Євросуд), відповідно до ст. 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, яка вважає себе потерпілим від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права.

Між тим, як свідчить практика Євросуду, зазначену вимогу – Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права – не завжди дотримуються. В зв'язку з чим, порушуються права, які пов'язані з таємницею кореспонденції при зверненні до Євросуду.

Наприклад, М. А. Глінов, громадянин Казахстану, звернувся до Євросуду щодо незаконного перебування у відділі міліції м. Харкова. Однак, 16 травня 2006 р. Євросуд вирішив вилучити заяву з реєстру справ відповідно до ст. 37 Конвенції у зв'язку з тим, що заявник не відповів на численні запити Євросуду про надання документів на підтвердження скарг. До того, 26 травня 2006 р. до Євросуду надійшов лист від 15 травня 2006 р., в якому заявник відмовився від розгляду своєї заяви Євросудом, стверджуючи, що адміністрація слідчого ізолятора (далі – СІЗО) не відправила до Євросуду один з його листів і що на нього повсюдно чиниться тиск. Між тим, 25 вересня 2006 р., з врахуванням викладених обставин, Євросуд вирішив поновити заяву в реєстрі справ відповідно до п. 2 ст. 37 Конвенції та направити Уряду скарги заявника на стверджуване втручання органів державної влади у його право на повагу до кореспонденції, зокрема, права на переписку із Євросудом (ст. 8 Конвенції).

Зважаючи на те, що на багатьох листах заявника, відправлених до Євросуду, проставлено штамп СІЗО і вони надходили разом із супровідними листами адміністрації СІЗО, яка стисло повідомляла про зміст відповідного листа заявника, Євросуд визнав за доцільне порушити з власної ініціативи питання про дотримання Україною вимог ст. 8 Конвенції у зв'язку з переглядом кореспонденції заявника, адресованої Євросуду.

В контексті цих вимог, Євросуд зауважив, що: «правові норми стосовно контролю за кореспонденцією ув'язнених, якою вони обмінюються із зовнішнім світом, зокрема із Євросудом, було змінено 1 грудня 2005 р.

(21 грудня 2005 р. ці зміни набрали чинності), але кореспонденція заявника, адресована Євросуду, переглядалася адміністрацією СІЗО як до, так і після зазначеної дати» (п. 55 рішення Євросуду по справі *«Глінов проти України»* (2009). Тому Євросуд визнав, що наша держава порушила ст. 8 Конвенції.

Що стосується вимог ст. 34 Конвенції, то Євросуд в своїй практиці неодноразово зазначав, що: «надзвичайно важливою умовою ефективного функціонування механізму подання індивідуальних заяв, передбаченого ст. 34 Конвенції, є забезпечення заявникам можливості вільно спілкуватися з конвенційними органами, не зазнаючи тиску в будь-якій формі з боку органів влади, спрямованого на те, щоб змусити їх відкликати або змінити свої скарги. Словосполучення «тиск у будь-якій формі» слід розуміти як таке, що означає не лише акти прямого примусу та відвертого залякування заявників чи їхніх представників, а й інші неправомірні опосередковані дії або контакти, метою яких є позбавлення їх наміру чи бажання звертатися зі скаргами до конвенційних органів (п. 160 рішення Євросуду по справі *«Курт проти Туреччини»* (1998).

Євросуд, з врахуванням напрацьованої практики, традиційно з'ясовує умови дотримання державою своїх зобов'язань за ст. 34 Конвенції. З цією метою він досліджує обставини справи та аргументи сторін у контексті таких трьох питань: 1) чи існують факти не відправлення адміністрацією СІЗО кореспонденції заявника до Євросуду; 2) чи існують факти невручення кореспонденції Євросуду заявникові; 3) чи чинили органи влади будь-який тиск на заявника, щоб позбавити його бажання надалі підтримувати свою заяву в Євросуді.

Щодо обставин викладеної вище справи, то Євросуд зазначив наступне.

1.Скарга на не відправлення адміністрацією СІЗО кореспонденції заявника до Євросуду. З цього приводу, Євросуд зазначив, що заявник не уточнив змісту цього листа і не надав жодної конкретної інформації стосовно обставин або причин не відправлення адміністрацією СІЗО цього листа чи її відмови відправити його. Водночас, Уряд надав документальні підтвердження того факту, що лист заявника, позначений згаданою вище датою, адміністрація СІЗО передала поштовому відділенню для відправлення до Євросуду.

2.Скарга про невручення адміністрацією СІЗО кореспонденції, адресованої Євросудом заявникові. Євросуд зазначив, що ця скарга заявника обмежується, по суті, критикою існуючого порядку вручення вхідної кореспонденції ув'язненим, від яких на практиці не вимагається підтверджувати її одержання своїм підписом.

3.Скарга про тиск на заявника з боку органів влади з метою позбавлення його бажання підтримувати свою заяву в Євросуді. По цьому питанню Євросуд вважав, що заявник не навів жодного конкретного при-

кладу чинення на нього тиску з боку органів влади, і відхиляє його скарги як цілком безпідставні.

Таким чином, беручи до уваги зазначені вище обставини і висновки, Євросуд визнав, що: «скаргу про перешкоджання здійсненню заявником свого права на індивідуальну заяву, гарантованого ст. 34 Конвенції, не підтверджено і що немає потреби в подальшому її розгляді» (п. 75 рішення Євросуду по справі «Глінов проти України» (2009).

Єсіпова Л. О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРОЦЕНТІВ ЗА КОРИСТУВАННЯ ЧУЖИМИ ГРОШИМА

Цивільний кодекс України, на відміну від раніше діючого законодавства, зокрема ст. 170 ЦК 1963р., передбачає сплачування процентів за користування чужими грошима у розмірі, що встановлюється договором або актом цивільного законодавства. До набрання чинності даним нормативно-правовим актом отримувати прибуток (у вигляді процентів) за грошовими операціями могли тільки банки, кредитні спілки та інші фінансові установи при наявності відповідної ліцензії Національного банку України.

Установлення законодавцем процентів за користування чужими грошовими коштами викликало наукову полеміку – що це: плата, відшкодування збитків, особлива міра відповідальності або неустойка? Як показує огляд літератури за цим питанням, всі автори одностайно визнають проценти як плату при правомірному користуванні грошовими коштами. Полеміка щодо правової природи процентів розпочинається тоді, коли проценти застосовуються як правові наслідки порушення грошових зобов'язань.

З огляду на це, редакція ст. 536 ЦК представляє інтерес з точки зору **правової природи** процентів, які розглядає як борг, а не відповідальність. Та обставина, що проценти за цією статтею є боргом, виражається, зокрема, в відсутності зв'язку між можливістю їх стягнення та наявністю підстав юридичної відповідальності, а також в неприпустимості їх зменшення за вимогою боржника.

Поряд з тим, ст. 625 ЦК передбачає проценти у якості санкції за порушення боржником грошового зобов'язання (за прострочення боржника) і встановлює їх у розмірі трьох процентів річних, якщо договором або актом цивільного законодавства не встановлений інший процент.

На практиці питання віднесення процентів до боргу чи до особливого виду майнової, цивільно-правової відповідальності набуває великого значення, адже несплата (прострочення сплати) боргу тягне за собою